

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrtoleta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrtoleta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 2. oktobra 1872.

O b s e g: Goveja kuga zopet pred našimi durmi! — Kako strd brez voska dobiti iz satovja. — Postava za Kranjsko deželo zastran rabe, napeljevanja in odvrčanja vodá. (Dal.) — Poročili o Matičinih zborih. — Zapisnik o številjenji glasov družbenikov Slovenske Matice. — Občni zbor Glasbene matice. — Slovensko slovstvo. — Narodne črtice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Goveja kuga zopet pred našimi durmi!

Od ministerstva Ogerskega in od vlade Hrvaške došlo je c. kr. deželni vladi Kranjski poročilo, da iz Bosne — Turške se je čez Granico vojaško pritepla goveja kuga ali devotogubnica (Rinderpest, Löserdürre) na Ogersko in Erdeljsko in pa — kar je našim slovenskim deželam najnevarniše — celo že v Slavonijo v Virovitiško županijo.

Najhujša, najbolj kužna in najbolj môrna bolezen je tedaj blizo nas! Ta kuga, ki se pri nas nikoli sama po sebi ne začne, ampak le zmirom iz Turškega, Ruskega itd. zanese, je pa tem bolj nevarna zato, ker se skrivé pritepe kakor tat in ker nimamo nobenega zdravila za-njo.

Pred malo leti se je mislilo, da ta kuga napada samo govejo živino in druge ne, zadnja leta pa so skušnje učile in dr. Bleiweis je to po skušnjah na Kranjskem dognal, da tudi ovác in kóz se loti ta bolezen. Ne tedaj samo goveda, temuč tudi ovcé in kozé zatrosijo dalje to kugo; al tudi ne samo živa živina jo zatrosi, temuč tudi od crknene ali zaklane vse to, kar pride od njenega života, tedaj koža, parklji, repi, ovna, in se vé da tudi mesó in vse drugo, pa tudi krma in stelja, katero je oskrunila. In tudi človek, ki je pri taki kužni živini bil, prenese jo v svoji obleki, po svojem obuvalu itd.

Sto potov je tedaj, po katerih se ta kuga iz dežele v deželo, iz kraja v kraj prenesti more. Zato se ta kuga le tudi malo po malo začne; izprva zbolí eno ali dvoje živinčet, ki so kugo našli, in še le potem, ko zopet ta pridejo v dotiko z drugimi ali z ljudmi, jih zbolí po več, dokler se nazadnje ne razširi tako kakor iz majhne iskricice postane velik ogenj.

Pri vsej tej hudobnosti te kuge imamo zato vendar eno, pa gotovo pomoč v svojih rokah, — al vsi se moramo te pomoči poprijeti, in ta pomoč je: nikakor ne blizo pustiti tuje kužne živine, ne okuženih živinskih delov, in ne okuženih ljudi.

Naj tudi krog in krog razsaja ta kuga, — ako živino svojo in sebe in svoje ljudi zapreš pred njo, nič ti ne more!

Glejte gospodarji! to je velika tolažba za vas; al zato je pa tudi dolžnost vaša, na vso moč varovati se, da kuga do vas ne zleze. Če ni nič dotike, nič ne bo kuge! To si zapomnite, gospodarji, kajti ta kuga ne pride po zraku (luftu) čez vas.

Hrvati so nam sicer ljubi sosedi, dragi sorodni bratje; al sedaj se je posebno tistim našim krajem, ki

so na meji hrvaški, skrbno treba varovati, da kako kužno živinče ali sicer kužno blago ne pride čez mejo k nam.

Strah nas je posebno, da ne bi sebični kupovalci in barantači grozne kuge zasejali v našo deželo.

Kolikor nam je znano, dozdej prav na Hrvaškem še nimajo goveje kuge; al v Slavoniji, tedaj le malo stopinj od Hrvaškega, jo imajo, in ko bi trenil, jo lahko dobijo tudi na Hrvaško, ako ne pazijo z vso ostrostjo. Ko pa prerije na Hrvaško, tudi naše dežele, ki se stikajo s Hrvaško, niso več varne. Dolenci naši črnomaljskega in novomeškega okraja imajo o tem dosti žalostnih skušenj.

Postava od 29. junija 1868. leta zoper govejo kugo je ostra, in to je prav. V §. 3. ukazuje, da se meja zaprè, kedar se kuga deželi bliža; ko pa je kuga že manj ko 3 milje daleč od meje, takrat zadobi §. 27. svojo moč, kateri ukazuje, da okolica 3 milje od kužnega kraja veljá za mejo kuge. Cesarska gosposka določi to mejo tako, da vse vasí in vsi kraji s pašniki in vodami vred se oklenejo v to mejo. Okrajna gosposka pa določi tudi vse drugo, česar je potreba, da se zabrani kuga, da ne pride v deželo, ali zatara, če se je po nesreči vendar zatepla v deželo.

Vendar je vsa postava in vsa moč gosposke preslaba, če jej ne pomaga vsak, naj ima živine kaj ali ne, kajti skrivnih in goljufnih potov je veliko, ki se zabraniti dádo le tedaj, ako vsak pošten človek je takrat tako rekoč varh proti tej grozoviti kugi.

Da bi tedaj to na meji hrvaški vsi naši ljudje bili in bi pazili na vse, kar nam utegne to bolezen zanesti v našo deželo, zato so pisane te vrstice. Naj so opomin vsem domoljubom! Kugo zabraniti, da ne pride, je lože kakor začeto z adušiti.

Sklepamo pa te vrstice z željo, naj bi se vladi hrvaški posrečilo, brž zatreti govejo kugo, da dežele trojedne kraljevine ne trpijo veliko škode, pa tudi sosedne jim naše dežele obvarujejo hudih nadlog.

Ako hrvaška vlada brez milosti ostro izvršuje postavu, in mi na Kranjskem, Primorskem in Štajarskem skrbno čujemo nad svojimi mejami, kmalu utegne konec biti Bosniški morivki.

Postava pa velí, da se tudi vsa taka, če tudi zdrava živina, ki je bila v dotiki z bolno, brez milosti pobije. Glejte, kakošna nesreča je to!

Kako strd brez voska dobiti iz satovja.

Gosp. Hruška na Moravskem je že pred 20 leti iznajdel mašino, po kateri se spravi strd ali med

iz satovja brez navadnega mečkanja. Kakor vreteno teče mašina in izpraznuje strd iz satov tacih panjev, ki so, kakor Sumperjevi po Dzierdzonovem načinu narejeni.

Gosp. Sumperju, župniku v Škocjem dolu, gré hvala, da nas je seznanil s tem strojem (mašino), ktere ga si je tudi družba kmetijska Kranjska naročila. Gosp. Sumper, ko je družbi poslal to mašino, ki veljá blizo 25 gold., jej je pa tudi pisal, da tudi za Porentove in druge enake Dzierdzonske panjove se dá z malo pripomočjó porabiti ta mašina, ki stojí zdaj na vrtu družbe kmetijske v Ljubljani pripravljena za poskušnjo.

Naj naši čbelorejci beró, kar gosp. Sumper o tej mašini v „Bučelarčku“ piše tako-le:

„Če ločimo strd od voska, zmečkamo po navadnem ravnanji vse satovje. Vsakemu bo jasno, koliko dobička bi vrgla najdba takega stroja, ki loči strd iz satov tako, da se izpraznjeni satovi dalje za nabiro strdi rabiti morejo; to se pa le pri Dzierdzonovih ali po tem načelu prestrojenih panjih storiti dá.

Tak stroj je iznajdel in leta 1852. v Brnu na Moravskem zbranim bučelorejcem razlagal g. major žlahni Hruška.

On loči strd od satov s pomočjo centrifugalne moči. Tega se lahko prepričamo, če privežemo pipin pokrovec iz drata na močno nit; v pokrovec pa denemo košček sata s strdjo, kateremu se pa voščeni pokrovci z nožičem odpreti morajo. Naj se zdaj na niti otvezan pokrovec nekterikrat zavrtí, kmalu bode strd od sata ločena na vse kraje letela.

Po tem načelu si je omenjeni gospod napravil stroj, ki se kakor motovilo ali horizontalno ali vertikalno vrtí. Da satniki pri sukanji preč ne odleté, zato je to motovilo, ki nosi 4 ali 6 satnikov, okrog obdano z mrežo, ki satove nazaj drži, strd pa skoz njo letí na obod, ki ima na spodnjem kraji žlebiču podoben rob, ki izmetano strd nabira in po cevi v pripravljeno posodo odceja. Motovilo se mora tako goniti, da se v eni sekundi blizo šestkrat zavrtí. Pokrovci celic se imajo pred z nožem porezati in izba, v kterej se to delo opravlja, mora saj 20 stopinj gorkote imeti.

Tako se dajo sati v dveh minutah popolnoma izprazniti, in delavec s tem strojem 8—10 centov satov en dan od strdi odloči.

Tak stroj si je kupila c. kr. kmetijska družba v Celovcu, kjer ~~ga~~ more vsak videti. Pri skušnji se je prav dobra skazala“.

Postava za Kranjsko deželo

zastran rabe, napeljevanja in odvracanja vodá.

(Dalje.)

O prestopkih in kaznih.

§. 47. Vsakoršno poškodovanje in pokvarjenje vodnih naprav, ako ne spada pod občno kazensko postavo, se kaznuje po predpisih v varstvo poljskega posestva razglašanih, kakor poljski prestopki. Pri tem gré tista oblast, ki jo po postavi imajo poljski čuvaji pod predpisanimi pogoji in previdnostmi, tudi tistim osebam, ktere so posebno postavljene, da čujejo nad vodami in nad napravami za vodno rabo, napeljavo in odvracanje.

§. 48. Prestopki vodno pravo uravnavaajočih postav, kakor tudi v izpeljavo teh postav razglašanih ukazov in zapovedi, posebno pa delanje vodnih, varstvenih ali vžitnih staveb in vživanje (raba) vodovja brez gosposkinega dovoljenja, kedar ga je treba imeti, prestavljanje ali samo vlastno prenarejanje jezilnih mer, kakor tudi

zdravju škodljivo onesnaženje voda, kaznuje pristojna politiška gosposka z kaznijo v denarji (z globo) od 5 do 150 gold., ali z zaporom od enega dne do meseca dni, če ti prestopki ne spadajo pod občno kazensko postavo.

§. 49. Ako se od tistega, ki je kriv spoznan, ne more globa iztirjati zavolj uboštvá, naj se ta spremeni v zapor, tako, da pride na vsacih pet goldinarjev en dan.

§. 50. V vseh primerih, ko se je ta postava prestopila po dejanji ali opuščenji, mora krivec razun zaslužene kazni in razun dolžnosti, poškodovanim škodo povrniti, tudi na svoje stroške odpraviti novo napravo, ki jo je samovlastno naredil, ali pa delo, ki ga je bil opustil, pozneje opraviti, če to tirja tisti, komur nevarnost pretí, ali ki je bil poškodovan ali če to zahteva javna korist.

Gosposka naj to reč brž ko more razsodi in naj zvrši svojo razsodbo, če je treba po politiški posilni poti.

§. 51. Globe, ki se naložé po tej postavi, tekó v deželni zemljedelni zaklad.

§. 52. Preiskava in kaznovanje teh prestopkov odpade po zastaranji, če se prestopnik zarad djanj v §. 47. zaznamovanih v treh mesecih, zastran prestopkov v §. 48. navedenih, pa v šestih mesecih od dné storjenega prestopka ni vzel v preiskavo.

Zastaranje, katero je nastopilo, se pa ne dotika niti dolžnosti, ki je prestopniku po §. 50. naložena, niti dolžnosti povračila.

O gosposkah in postopu.

§. 53. Vse zadeve, ki se tičejo po tej postavi rabe, napeljevanja in odvracanja vodá, spadajo v področje politiških gosposk. V vseh primerih, v kterih je upravna gosposka po tej postavi razsojevala nasprotne si tirjatve privatnih oseb, je tistemu, ki je po tej razsodbi v svojem privatnem pravu poškodovan, na izvoljo dano, iskati si pomoči zoper uno stranko po redni pravni poti (članek 15. državne ustavne postave od 21. decembra 1867. l. drž. zak. št. 144).

§. 54. Pristojna v smislu te postave je politiška gosposka tiskega okraja, v kterem se naprava nahaja, ali v kterem se misli ustanoviti.

Dovolitev naprave in brodišča (prevoze) na tekočih vodah, kjer se te vode rabijo za vožnjo z ladijami ali plavmi (flosi), je pridržana politiški deželni gosposki.

Ako bi bila kaka občina, kateri je izročena politiška uprava, sama podvzetnica kake vodne naprave, tedaj mora brez razločka, ktera voda je, prva viša politiška gosposka nad njo obravnavati in razsojevati, ali naj se naprava pripustí ali ne.

Ako se naprave raztegujejo čez več upravnih deželnih okrajev ali čez več deželá, tedaj mora tista gosposka, v kateri okolici se nahaja poglavitni del naprave, v dogovoru, in če je treba, s pripomočjo druge gosposke, ktera je tudi pri tem vdeležena, obravnavo opravljati in razsojevati, ali če bi se gosposke ne mogle zediniti, obravnavo predložiti v razsodbo pristojni viši gosposki.

§. 55. Ako so za izpeljavo kake vodne naprave pripravljalna dela na tujih zemljiščih potrebna, in ako jih lastnik zemljišča ne dovoli, mora podvzetnik dovolitev k temu pri politiški gosposki dobiti; ta določi primeren obrok za začetje dela in sme tudi tako dovolitev dati, da je odvisna od poprejšnjega zagotovila, da se morebitna škoda povrne.

§. 56. Prošnje za podelitev pravice do vodne rabe in za dovolitev naprav za rabo, napeljavo in odvracanje vodá naj se vlagajo pri politiški gosposki pristojni po §. 54., in ako se ne pokaže, da je ena ali druga spodej naštetih potrebnosti po podvzetji samem ali po sprevidnosti gosposke, pri kateri se prošnja vloži, odveč, se